

Soepele overgang vanuit groep 8

De overgang van de basisschool naar de 'grote school' is voor elk kind spannend. Voor een deel van deze leerlingen is die overstap een bijna onoverbrugbare kloof. Wat kunnen po- en vo-scholen doen om te voorkomen dat deze kinderen in het ravijn vallen? In de regio Amersfoort zijn al verschillende initiatieven ontstaan. Gemene deler volgens Talitha Zervaas en Gerard Luitwieler: de verbinding zoeken.

Tekst Frieda Tax

Beeld Liesbeth Grooff

“**H**et eerste wat je kunt doen, is zorgen voor een intensieve samenwerking tussen leerkrachten van het po en docenten uit het vo”, zegt Talitha Zervaas. Al haar hele onderwijsloopbaan is zij verbonden aan het vmbo. Als docent, maar inmiddels ook in allerlei andere rollen en functies. Ze heeft vooral affiniteit met leerlingen op het snijvlak van groep 8 en de brugklas. Toen ze jaren geleden werd gebeld door een groep 8-leerkracht die hulp nodig had voor een leerling die op het punt stond de basisschool te verlaten, besloot ze zelf het stokje ter hand te nemen. Om tot een oplossing te komen voor

het vraagstuk waarmee zoveel leerlingen, ouders en ook leerkrachten en docenten worstelen. Zo ontstond het project Pr8klas, voor leerlingen uit groep 8 bij wie het leren op cognitief vlak soms moeizaam gaat en die een uitdaging zoeken in praktische lessen en andere vaardigheden. In de Pr8klas maken deze leerlingen kennis met vakken van het vmbo. Dat levert hen zelfvertrouwen én motivatie voor school op. En het draagt bij aan het overbruggen van de kloof bij de overstap van het po naar het vo.

Pr8klas en Kr8klas

Vanuit de Pr8klas kwam Talitha in contact met Gerard Luitwieler. Als po-leerkracht zag hij veel dingen in de praktijk die in zijn ogen anders of beter kunnen. Zo ontstond bij hem het idee om iets te doen voor leerlingen die net wat anders

“Op MT-niveau is het ook interessant om mee te doen aan de uitwisseling. Het laat mij zien welke keuzes het po soms moet maken en waar de accenten liggen.”
– Aukje Smulders, afdelingsleider brugklassen van 't Hooghe Landt

Talitha Zervaas werkt op de kop af 25 jaar bij Het Element in Amersfoort. Naast docent is ze er opleidingscoördinator, schoolop-leider en vakgroepvoorzitter.

Gerard Luitwieler stond jarenlang voor de klas in het basisonderwijs en werkte als coach en coördinator bij het LerarenOntwikkelfonds. Tegenwoordig werkt hij vanuit Voila aan diverse innovatieve ontwikkelingen rondom de overgang po-vo.

“We willen allemaal dat de leerling op de juiste plek komt”

nodig hebben dan hij ze op de basisschool kon bieden. “Ik besloot met mijn idee de vmbo-scholen af te gaan. Al bij de eerste school kwam ik bij Talitha. Haar reactie: ‘Geweldig idee, maar het bestaat al’. Niet veel later stond ik met de eerste groep 8 leerlingen bij haar op de stoep. Van het één kwam het ander.” Inmiddels staat Gerard niet meer voor de klas. Zijn week bestaat vrijwel alleen nog uit activiteiten gericht op de overgang po-vo. Van de Pr8klas tot de Kr8klas, een vergelijkbaar concept maar dan voor hoogbegaafde leerlingen. En sinds zo'n 2,5 jaar ook: Bruggenbouwers. Samen met Talitha en collega Desiree Berendsen zette hij dit initiatief op, dat inmiddels een integraal onderdeel is van het project Kansrijk Funderend Onderwijs (zie kader). “Als het aan ons ligt, krijgt elk kind een zo gelijk mogelijke kans. Wij willen segregatie tegengaan en staan voor uitstel van selectie”, vertelt Gerard over het doel van Bruggenbouwers. Talitha vult aan: “Het liefst zetten we 4-18-onderwijs op in Amersfoort. Leerlingen van deze leeftijd moeten al zoveel, terwijl dat in onze ogen eigenlijk niet hoort. Dit 4-18-onderwijs is echt onze droom.” Dat de tijd nog niet rijp was voor een nieuw onderwijsconcept in de stad, wist het tweetal wel. Toch kregen ze bij de pitch van het idee aan hun bestuurders wel de kans onderzoek te doen naar het vraagstuk. Wat ontbreekt er écht aan die po-vo-overgang?

Gerard en Talitha grepen de kans met beide handen aan. “De bestuurders stelden ons mooie, kritische vragen. Waarom werkt wat jullie willen? Hoe werkt dat dan? Wat is daar de reden voor? We konden er prima antwoord op geven, maar beter is de antwoorden vanuit onderzoek te laten komen. Dus al kregen we niet helemaal onze zin, we zagen de onderzoeksoopdracht echt als een cadeautje.”

Docentenuitwisseling

Het onderzoek begon met gesprekken in focusgroepen. Steeds ging het om de vraag: wat ontbreekt er nu op die brug tussen het po en vo? Talitha: “We

spraken collega's uit het po en vo, maar ook bestuurders en belanghebbenden uit bijvoorbeeld welzijnsorganisaties. En kinderen en ouders.” De gesprekken leidden tot een Open Space-bijeenkomst, waar alle betrokkenen letterlijk werden samengebracht. “Bij die bijeenkomst ontstond een enorme reuring”, herinnert Talitha zich nog goed. Gerard: “We deelden allemaal hetzelfde gevoel: dat het ergens in die overgang tussen po en vo schuurt. Dat die kloof echt te breed is. Van leerling tot bestuurder, bij iedereen was de drive om iets te doen voelbaar.”

De focusgroepen en Open Space-bijeenkomst waren de aanzet tot de eerste, →

Kansrijk Funderend Onderwijs in Amersfoort

Sinds zo'n 1,5 jaar maakt Bruggenbouwers deel uit van Kansrijk Funderend Onderwijs in de regio Amersfoort. In dit project werken schoolbesturen uit Amersfoort, Baarn, Leusden, Soest, Soesterberg en ook een aantal scholen uit Nijkerk en Hoevelaken met elkaar aan een kansrijke overgang van het po naar het vo. Het streven is om samen een toekomstbeeld te schetsen en om goede voorbeelden uit de regio te verzamelen, delen én zelf te maken. Dit gebeurt onder meer via gezamenlijke studiedagen. Ook wordt onderwijs-onderzoek ingezet. Projectleider Marieke van Krugten: “Vanuit het collectief kijken we naar waar we als onderwijs voor staan. Hoe nemen we samen de verantwoordelijkheid voor een kansrijke overgang voor alle kinderen in de regio? We doen dit met leerkrachten, docenten, schoolleiders en bestuurders. Dus dwars door alle onderwijslagen heen. Zelfs met ouders en kinderen.” Deze laatste groep praat bijvoorbeeld mee via het kinderplatform. Half juni komt een website in de lucht over Kansrijk Funderend Onderwijs in Amersfoort en omgeving.

“Hoe mooi zou het zijn als we onze leerlingen straks niet alleen een zachte landing geven, maar vliegend over laten gaan?”

→ concrete aanpakken om tot verbetering te komen. ‘Proeftuinen’, heetten deze toen nog. “Verschillende interventies zijn nu vaste activiteiten”, lacht Talitha. Zo werd gestart met docentenuitwisseling. “Dé sleutel tot succes is dat je een gezamenlijke verantwoordelijkheid voelt voor de leerlingen”, legt Gerard de gedachte uit. “Dan moet je als leerkracht of docent wel weten wat er gebeurt binnen het vo of po. En moet je elkaar weten te vinden. Daarop hebben we diverse activiteiten bedacht en doorontwikkeld.” Bij de docentenuitwisseling nemen docenten en leerkrachten een kijkje in elkaars keukens en wisselen ervaringen uit. “Want als jij als vo-docent weet hoe een leerling na de zomervakantie bij jou in de klas binnenkomt, maakt dat de start op de nieuwe school voor die leerling een stuk eenvoudiger. Het gaat er bijvoorbeeld om dat je de taal spreekt die het kind nog van de basisschool kent”, aldus Talitha.

“We proberen met elkaar een programma neer te zetten voor een ‘warme’ overdracht tussen po en vo, waarbij er voor docenten meer rust en ruimte is om leerlingen goed in beeld te kunnen brengen bij hun nieuwe school. Niet even tussen de praktijken door, maar één moment, waarbij iedereen de neuzen dezelfde kant op heeft.” – Daphne van den Berg, leerkracht groep 8

‘Schurende’ schooladviezen

Een extra meerwaarde van deze uitwisseling is juist dat po-leerkrachten en vo-docenten anders zijn opgeleid. Gerard: “Allebei hebben ze hun kracht. In het vo zie je een ontwikkeling naar meer differentiatie, terwijl dat al in het bloed van een po-leerkracht zit. En een vo-docent is opgeleid om verdieping te brengen in de lessen. Dat is voor een po-leerkracht weer geweldig om te zien. In de praktijk zien we nu geregeld dat een vo-docent op de fiets stapt om te kijken wat er op een poschool gebeurt. Of om een lesje geschiedenis te geven, omdat dat zo mooi past bij het thema waar de po-leerkracht mee bezig is. Dat brengt dan de leerkracht weer op allerlei ideeën. Die uitwisseling zie je ook andersom, docenten en leerkrachten leren van elkaar.” Het reikt zelfs verder, vult Talitha aan. “School- en afdelingsleiders en bijvoorbeeld medewerkers met een zorgfunctie zie je ook steeds vaker meedoen aan de uitwisseling. Het onderwijs wordt daardoor steeds meer één geheel.”

Een andere activiteit zijn de interviewsbijeenkomsten over schooladviezen waarbij het ‘schuurt’. Oftewel, de adviezen

“Tijdens de interview is het prettig om met mensen van de brugklas te sparren over verschillende kinderen en hun (voorlopige) advies. Als leerkracht uit het po krijg je zo meer kijk op het reilen en zeilen in de brugklas.” – Zweder Melchers, leerkracht groep 8 ‘t Startblok, Achterveld

op basis van de doorstroomtoets waarover leerkrachten twijfels hebben. Bij deze interviewsbijeenkomsten zijn geanonimiseerde casussen van groep 8-leerkrachten het vertrekpunt. Vanuit het vo zijn zorgcoördinatoren en bijvoorbeeld brugklascoördinatoren aanwezig, die onafhankelijk van hun school de groep 8-leerkrachten advies geven. Talitha: “Een vertegenwoordiger uit het vo kan bijvoorbeeld zeggen: ‘Heb je daar wel eens aan gedacht?’. Of: ‘Ik zou kiezen voor een kleinere school of een school met een creatief profiel’. Zo zijn leerlingen echt al een kant op gegaan waaraan eerst niet was gedacht.” Gerard: “De interesse in deze aanpak groeit. In het begin zaten we met een klein groepje, de

"Het bezoek aan andere scholen zorgt ervoor dat we onze eigen onderwijscultuur met nieuwe ogen bekijken. Voor de overgang van po naar vo is het goed te weten waar leerlingen vandaan komen en waar ze naartoe gaan."
– Janneke Smit, Caeciliaschool, en Sander Grégoire, Mauo Muurhuizen

afgelopen keer was het al een forse groep. We willen allemaal dat de leerling op de juiste plek komt."

Centrale warme overdracht en vo-safari

Nieuw is vanaf komend schooljaar de centrale warme overdracht. Het idee ontstond tijdens een gezamenlijke studiedag tussen het po en vo. "Op verschillende plaatsen in het land zijn er al warme-overdracht-activiteiten, maar in de regio Amersfoort nog niet", zegt Talitha. Het plan is om aanvullend op de digitale overdracht van gegevens van leerlingen een overdracht-middag te organiseren, waar leerkrachten en docenten elkaar ontmoeten om de leerlingen aan elkaar over te dragen. "Het gaat om zachte data. Hoe doet leerling X het bij jou, met welke factoren moeten we rekening houden, wat vindt de leerling echt verschrikkelijk? En ook: wat is de gezinssituatie, is er goed contact met de ouders of is er wellicht een taalprobleem waarnaar gekeken moet worden?" Deze centrale warme overdracht krijgt in het najaar vervolg met een tussentijdse terugkoppeling. Gerard: "Dan vertelt de mentor van de nieuwe school hoe het met de leerling gaat en ontdekt de groep 8-leerkracht of deze het goede advies heeft gegeven. Of de mentor kan de groep 8-leerkracht hulp vragen bij problemen waar de leerling in het vo tegenaan loopt. Tenslotte kent de leerkracht de leerling vaak door en door." Ook de leerlingen krijgen hierin een rol; ze schrijven hun oude groep 8-leerkracht een brief over hun eerste maanden in het vo. Gerard: "Het houdt voor een groep 8-leerkracht dus niet op bij het uitzwaai-

en van de leerling voor de zomervakantie. De overgang po-vo is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Zelfs als de vo-docent later in het schooljaar een vraag over een leerling heeft, moet de drempel laag zijn om de po-leerkracht op te zoeken. We willen dat het onderlinge contact makkelijker wordt. Dat het vaker actief wordt opgezocht, in plaats van dat het een uitzondering is."

De komende tijd blijven Gerard en Talitha als bruggenbouwers de gezamenlijke verantwoordelijkheid stimuleren. Zo staat ook nog een studiedag op de planning, georganiseerd voor en door leerkrachten en docenten. Met als onderdeel een heuse vo-safari. "Letterlijk de jungle van de vo-scholen in", schetst Talitha, die het al helemaal ziet zitten. In Leusden heeft het idee al proefgedraaid. "Een leerkracht kan dan zelf ervaren hoe het voor een leerling op een bepaalde school is. Wat gebeurt er als een leerling die school binnenkomt? Als groep 8-leerkracht kom je niet altijd op de vo-scholen, de vo-safari biedt daarvoor een mooie kans."

"Het is een verrijking om in elkaars keuken te kijken! Als schoolleider uit het basisonderwijs samen met een brugklascoördinator lessen bekijken in het po en vo. Succesfactoren zijn hierbij het benoemen van de overeenkomsten en verschillen. En weten vanuit welke startsituatie in de verschillende vakgebieden wordt gewerkt." – Matthijs van Reij, schoolleider binnen Voila Leusden/Achterveld

Vliegende overgang

De Bruggenbouwers zijn positief over de resultaten tot nu toe. "Iedereen wil wel, in Amersfoort, dat is heel tof. Al is onze ervaring ook dat het best een tijd duurt voordat de verandering landt. Dit is een verandering in de onderwijscultuur en dat gaat niet zomaar. Het moet alle lagen door; van de werkvloer tot en met het bestuur", zegt Gerard. Dat de 4-18-droom waarmee het allemaal begon nog niet

helemaal is gerealiseerd, vindt hij niet erg; de aanpakken zijn een eerste aanzet. "Het gaat ons om de gedachte erachter: uitstel van de selectie. Ook de wetenschap onderschrijft dat dit werkt bij het gros van de leerlingen. Daarnaast geloven we in het tegengaan van de segregatie."

"Wij vinden het een leuk idee om andere leerlingen te helpen de overstap niet zo moeilijk te maken. Wij vonden de overstap soms wel een beetje lastig." – twee leerlingen uit het Jeugdplatform

Ter illustratie noemen de Bruggenbouwers nog een laatste voorbeeld, uit het begin. Tijdens de Open Space-bijeenkomst klopte een groepje leerlingen aan met de vraag of ze ook een proeftuin mochten starten. Ze waren tot de conclusie gekomen dat vmbo- en vwo-leerlingen elkaar heel slecht kennen en dat de onderlinge beeldvorming ook te wensen overlaat. Talitha: "Van een vmbo-leerling wordt gedacht dat die niet kan leren en van de vwo-leerling bestaat het beeld dat die nooit iets met de handen gaat doen. De leerlingen werden onze junior bruggenbouwers. We hebben met hen een lessenserie ontwikkeld en uitgevoerd." Gerard: "We lieten in de praktijk zien dat er niets mis is met vmbo-leerlingen of vmbo-beroepen. We zagen vmbo-leerlingen enorm in hun kracht als ze bij een project iets uitlegden aan vwo-leerlingen, die misschien cognitief slimmer zijn maar ook nog een heleboel te leren hebben. Dat was zo mooi. De opgave van de soepele overgang van po naar vo is een hele klus, maar hoe mooi zou het zijn als we onze leerlingen straks niet alleen een zachte landing kunnen geven, maar vliegend over laten gaan? Een vliegende overgang, dáár streven we naar." ■